

Social- och hälsovårdsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 2 § i lagen om funktionshinderservice

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring av 2 § i lagen om funktionshinderservice (RP 92/2025 rd): Ärendet har remitterats till social- och hälsovårdsutskottet för betänkande och till grundlagsutskottet för utlåtande.

Utlåtande

Utlåtande har lämnats av

- grundlagsutskottet GrUU 44/2025 rd

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Kirsi-Maria Malmund-Laakso, social- och hälsovårdsministeriet
- regeringsråd Sirkka Sivula, social- och hälsovårdsministeriet
- specialsakkunnig Kaarina Tuokko, social- och hälsovårdsministeriet
- regeringsråd Kirsi Ruuhonen, finansministeriet
- referendarieråd Minna Verronen, riksdagens justitieombudsmans kansli
- äldreombudsman Päivi Topo, äldreombudsmannens byrå
- specialsakkunnig Elli Björkberg, diskrimineringsombudsmannens byrå
- överinspektör inom socialvården Jaana Tihinen, Regionförvaltningsverket i Norra Finland
- chef för socialarbetet för funktionshindrade Jonna Weckström, Helsingfors stad
- verksamhetsledare Susanna Hintsala, Förbundet Utvecklingsstörning rf
- jurist Marica Nordman, SAMS - Samarbetsförbundet kring funktionshinder rf
- vice ordförande Maija Aatelo, Handikappforum rf
- verksamhetsledare Anni Lausvaara, Centralförbundet för de gamlas väl rf.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- riksdagens justitieombudsmans kansli
- Institutet för hälsa och välfärd (THL)
- Velfärdsområdesbolaget Hyvil Ab
- Norra Österbottens velfärdsområde
- Egentliga Finlands velfärdsområde

Betänkande ShUB 26/2025 rd

- Autismförbundet rf
- FDUV, förbundet för personer med utvecklingsstörning eller annan intellektuell funktionsnedsättning rf
- Heta - henkilökohtaisten avustajien työntäjien liitto ry
- Invalidförbundet rf
- Kehitysvammaisten Tukiliitto ry
- Finska Hörsselförbundet rf
- Tröskeln rf
- Mannerheims Barnskyddsförbund rf
- Minnesförbundet rf
- Synskadades förbund rf
- universitetslektor Pauli Rautiainen.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att lagen om funktionshindersservice ändras. Syftet med propositionen är att säkerställa att tillgången till och finansieringen av funktionshindersservice kan tryggas på ett sätt som främjar rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. Enligt propositionen fogas till lagen en bestämmelse om livsskeden, som syftar till att vara till hjälp vid bedömningen av när en persons behov av hjälp och stöd i olika livsskeden ska tillgodoses genom service enligt lagen om funktionshindersservice.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2026 och avses bli behandlad i samband med den.

Den föreslagna lagen avses träda i kraft den 1 januari 2026.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Allmänt

I propositionen föreslås det att det till 2 § i lagen om funktionshindersservice (675/2023) fogas en ny bestämmelse som avgränsar lagens tillämpningsområde. Enligt bestämmelsen ordnas service för personer med funktionsnedsättning för personer med funktionsnedsättning vars nödvändiga behov av hjälp och stöd som beror på en begränsning i funktionsförmågan avviker från det behov av hjälp och stöd som vanligen hänför sig till det aktuella livsskedet. Syftet med ändringen är enligt propositionen att förtydliga regleringen om hur man skiljer mellan å ena sidan det behov av hjälp och stöd som vanligen hör till olika livsskeden och å andra sidan ett sådant nödvändigt behov av hjälp och stöd som följer av en funktionsnedsättning eller sjukdom och som ska tillgodoses genom service enligt lagen om funktionshindersservice.

Enligt propositionen syftar preciseringen av bestämmelsen om tillämpningsområdet till att säkerställa att lagen förblir en speciallag för personer med funktionsnedsättning som tryggar tillgången till särskild service för personer med funktionsnedsättning i deras olika livsskeden, samt tryg-

Betänkande ShUB 26/2025 rd

gar deras grundläggande fri- och rättigheter och mänskliga rättigheter. Ett ytterligare mål är att trygga välfärdsområdenas förutsättningar att finansiera funktionshindersservice.

Av grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 44/2025 rd) framgår det att lagförslaget kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Grundlagsutskottet föreslår dock att regleringen preciseras till vissa delar.

Social- och hälsovårdsutskottet ställer sig bakom propositionens syften och tillstyrker propositionen, men med de ändringar som föreslås nedan. Utskottet betonar dock, på det sätt som anges nedan, vikten av styrning, uppföljning och utvärdering av genomförandet av lagändringen samt av att säkerställa att välfärdsområdena har tillräckliga resurser för att trygga rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Bakgrund till regleringen

Riksdagen antog den 1 mars 2023 en ny lag om funktionshindersservice, vars ikraftträdandetidpunkt fastställdes till den 1 oktober 2023. Under riksdagsbehandlingen slopades med anledning av grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 79/2022 rd) lagförslaget så kallade åldersavgränsningen, vars syfte var att betona socialvårdslagens (1301/2014) betydelse som allmän lag som svarar mot befolkningens servicebehov i stort och i synnerhet den äldre befolkningens behov och att bibehålla lagen om funktionshindersservice som en speciallag som tillgodoser tjänsterna för personer med funktionsnedsättning vilka är långvarigt beroende av tjänsterna.

Senare sköts ikraftträdandet av den nya lagen om funktionshindersservice upp genom en ändringslag (lag om ändring av 41 och 42 § i lagen om funktionshindersservice (953/2023) till ingången av 2025. Senareläggningen av ikraftträdandet berodde på skrivningen i regeringsprogrammet om att tillämpningsområdet för den antagna lagen om funktionshindersservice ska preciseras så att lagen förblir en speciallag och att ändamålsenliga tjänster för personer med funktionsnedsättning och en hållbar finansiering av dem ska säkerställas.

I en proposition till riksdagen hösten 2024 med förslag till lagar om ändring av lagen om funktionshindersservice och 4 § i socialvårdslagen (RP 122/2024 rd) föreslogs det att tillämpningsområdet för den antagna lagen om funktionshindersservice preciseras. Riksdagen godkände lagförslagen i övrigt, men strök under behandlingen 2 § 3 mom. i lagförslaget om ändring av lagen om funktionshindersservice på grund av grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 44/2024 rd). Enligt momentet skulle det ordnas service för en person med funktionsnedsättning endast om personens nödvändiga behov av hjälp och stöd avviker från vad som är vanligt i det livsskede som personen befinner sig i. Grundlagsutskottet ansåg att de bedömningsgrunder som hänför sig till livsskeden är godtagbara, men menade att även med beaktande av propositionens motivering i fråga om livsskedena är bestämmelsen i 2 § 3 mom. i lagförslag 1 anmärkningsvärt öppen och lämnar rum för tolkning. Utskottet konstaterade att en precisering av bestämmelsen är en förutsättning för att förslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Med beaktande av lagens planerade ikraftträdande vid ingången av 2025 och tidsfristen för de propositioner som hänför sig till budgetpropositionen var det inte möjligt att under riksdagsbehandlingen göra de preciseringar av bestämmelsen som grundlagsutskottet föreslog (ShUB 28/2024 rd).

Betänkande ShUB 26/2025 rd

När riksdagen antog propositionen (RP 122/2024 rd) förutsatte den i ett uttalande att statsrådet följer upp och skyndsamt bedömer konsekvenserna av lagen om funktionshinderservice och vidtar åtgärder för att precisera detaljregleringen och bestämmelsen om tillämpningsområdet, om det behövs för att lagen ska förbli en speciallag avsedd för personer med funktionsnedsättning (RSv 188/2024 rd).

Precisering av tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice och grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 44/2025 rd)

Det föreslås att det i 2 § 1 mom. i lagen om funktionshinderservice ska föreskrivas att lagen innehåller bestämmelser om särskild service för personer med funktionsnedsättning. Syftet med bestämmelsen är enligt propositionen att betona funktionshinderservicens karaktär av särskild service. Dessutom föreslås det att det till 2 § 4 mom. fogas en ny bestämmelse om livsskeden som avgränsar lagens tillämpningsområde och som enligt propositionen hjälper att tillsammans med andra bestämmelser om tillämpningsområdet bedöma vem som har rätt att få funktionshinderservice. De föreslagna bestämmelserna är avsedda att komplettera regleringen om lagens tillämpningsområde. Utöver dessa ändringar föreslås tekniska ändringar i 2 §.

Enligt propositionen (s. 19) är avsikten med propositionen inte att väsentligt ändra målgruppen för personer som får funktionshinderservice. Avsikten är dock fortfarande att tidigare missgynnade grupper, såsom personer med autismspektrumtillstånd och personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar ska omfattas bättre av lagen. Enligt propositionen (s. 10) kan den föreslagna bestämmelsen om livsskeden inverka på ställningen särskilt för sådana enskilda äldre personer som före preciseringen av bestämmelsen kunde ha fått funktionshinderservice i stället för avgiftsbelagda allmänna tjänster.

I 2 § 4 mom. i lagförslaget föreslås en definition av livsskeden och en förteckning över livsskederna. Enligt den föreslagna bestämmelsen avses med livsskeden i lagen om funktionshinderservice tidsperioder som hör till människans allmänna levnadslöpp och som är förenade med för dem typiska utvecklingsfaser och uppgifter. Livsskeden enligt den föreslagna bestämmelsen är barndomen, ungdomen, vuxenlivet och ålderdomen. I specialmotiveringen (s. 24—30) beskrivs de olika livsskederna och typiska drag i anslutning till dem.

Vid bedömningen av rätten till funktionshinderservice i olika livsskeden ska bedömningen enligt det föreslagna 2 § 4 mom. göras som en del av den individuella processen för bedömning av servicebehovet. Enligt propositionen (s. 34) är avsikten att som en del av den individuella processen för bedömning av servicebehovet bedöma när det är fråga om ett vanligt behov som hänför sig till livsskedet hos personen med funktionsnedsättning och när det är fråga om ett behov som avviker från det. Enligt propositionen ska det för varje person göras en individuell bedömning av servicebehovet och en bedömning av om personens behov kan tillgodoses med service enligt den primära lagstiftningen. Bestämmelsen främjar enligt motiven tillgodoseendet av rättsskyddet för personer med funktionsnedsättning och betonar att ett beslut inte kategoriskt kan basera sig enbart på personens livsskede.

I den bedömning som nämns ovan ska man enligt det föreslagna 2 § 4 mom. dessutom beakta servicens kontinuitet vid övergången från ett livsskede till ett annat. I propositionsmotiven (s. 23)

Betänkande ShUB 26/2025 rd

sägs det att när tillgodoseendet av självbestämmanderätten, delaktigheten och ett självständigt liv för en person med funktionsnedsättning är beroende av tjänster, är det nödvändigt att se till att servicen fortgår flexibelt från ett livsskede till ett annat. I den föreslagna bestämmelsen finns också en hänvisning till paragrafen om lagens syfte.

Enligt grundlagsutskottets bedömning (GrUU 44/2025 rd) har den nu föreslagna bestämmelsen om beaktande av livsskedet preciserats jämfört med den bestämmelse som utskottet tidigare bedömt (GrUU 44/2024 rd). Trots att bestämmelsen fortfarande är något vag, uppfyller den enligt utskottet i sin föreslagna form villkoren i 80 § i grundlagen om att en lag ska vara exakt och noggrant avgränsad.

Enligt grundlagsutskottets utlåtande bör med tanke på regleringen det anses vara viktigt att den bedömning som hänför sig till livsskedena enligt det föreslagna 2 § 4 mom. alltid görs som en del av den individuella processen för bedömning av servicebehovet. Utskottet anser att mycket rigida och detaljerade definitioner kan vara problematiska och rentav uteslutande i den praktiska tillämpningen. Grundlagsutskottet anser det viktigt att den nu föreslagna regleringen betonar bedömningens individuella karaktär och att enbart en persons ålder inte kan leda till att personen ställs utanför lagens tillämpningsområde. Grundlagsutskottet anser att bestämmelserna om individuell bedömning också utifrån den standpunkt som intas i propositionen kan främja tillgodoseendet av rättsskyddet för personer med funktionsnedsättning. I detta sammanhang betonar grundlagsutskottet dock vikten av att grunderna för den individuella bedömningen och förfarandet vid bedömningen regleras så tydligt som möjligt. Social- och hälsovårdsutskottet bör enligt utskottet precisera bestämmelserna till denna del. Dessutom konstaterar utskottet att statsrådet nog bör följa hur lagen fungerar och vilka konsekvenser den har för rättigheterna för personer med funktionsnedsättning.

Bedömning av den föreslagna regleringen

Social- och hälsovårdsutskottet anser att det för att trygga och främja rättigheterna för personer med funktionsnedsättning är viktigt att lagen om funktionshinderservice i och med den föreslagna regleringen förblir en speciallag avsedd för personer med funktionsnedsättning. Genom lagen ska rättigheterna för de personer med funktionsnedsättning tryggas, för vilka tjänster enligt den primära lagstiftningen inte är tillräckliga eller lämpliga. Utskottet betonar i likhet med propositionen att en persons ålder i sig inte kan leda till att lagen om funktionshinderservice inte tillämpas, utan rätten att få tjänster i olika livsskeden ska bedömas som en del av den individuella bedömningen av servicebehovet. Utskottet anser det också viktigt att bedömningen beaktar kontinuiteten i tjänsterna vid övergång från ett livsskede till ett annat.

För jämförelsens skull konstaterar utskottet att Sverige, Norge och Danmark har åldersgränser (65 eller 67 år) som begränsar målgruppen för tjänsterna. Den nu föreslagna regleringen utesluter enligt propositionen (s. 24) inte på samma sätt som åldersgränsen definitivt en person i något livsskede från lagens tillämpningsområde, utan syftet är att göra det lättare att skilja mellan å ena sidan det sedvanliga behovet i olika livsskeden och å andra sidan ett sådant behov på grund av funktionsnedsättning som ska tillgodoses genom service som ordnas med stöd av lagen om funktionshinderservice.

Betänkande ShUB 26/2025 rd

Vid utskottets utfrågning understödde en del sakkunniga propositionen och ansåg att den förtydligar tillämpningen av lagen, bidrar till att lagen förblir en speciallag för personer med funktionsnedsättning samt förbättrar klienternas och tjänsteinnehavarnas rättsskydd, likabehandlingen av klienterna och i synnerhet rättigheterna för barn, unga och äldre med funktionsnedsättning. Andra förhöll sig kritiska till propositionen eller ansåg att det är för tidigt att ändra lagens tillämpningsområde, eftersom välfärdsområdena inte har hunnit samla tillräcklig erfarenhet av lagens genomförande för att kunna bedöma dess konsekvenser eller eventuella behov av ändringar. Upprepade och snabbt genomförda ändringar ansågs också försvåra lagens genomförande och försämrade rättssäkerheten och förutsägbarheten.

Som kritiska iakttagelser vid sakkunnigutfrågningen framfördes att den föreslagna bestämmelsen fortfarande inte är tillräckligt exakt och att begreppet ”livsskede” är problematiskt i lagstiftningen, eftersom det lätt leder till olämplig tillämpning och till att en del missgynnas. Det framfördes också att man i stället för att använda begreppet livsskede bör konkretisera behovet av särskild service genom att i högre grad beakta olika funktionsnedsättningar som påverkar människans funktionsförmåga individuellt. Vissa ansåg att den föreslagna regleringen är onödig, eftersom bestämmelserna i den gällande lagen om funktionshinderservice redan nu styr tillämpningen så att lagen i enlighet med propositionens syfte förblir en speciallag. En del av de sakkunnig föreslog för sin del att regleringen kompletteras med att den individuella livssituationen ska beaktas, om det föreskrivs om avgränsning utifrån livsskede.

I flera sakkunnigytranden ansågs det att den avgränsning utifrån livsskede som föreslås i lagen de facto handlar om en åldersavgränsning som försätter äldre personer med funktionsnedsättning i en mindre fördelaktig ställning än andra personer med funktionsnedsättning uttryckligen på grund av deras ålder. I anslutning till detta konstaterades det att de ekonomiska skäl som anges för avgränsningen inte är en godtagbar grund för särbehandling av äldre personer med funktionsnedsättning. Dessutom framfördes det vid sakkunnigutfrågningen att en skärpning av lagens tillämpningsområde hotar tillgången till behövlig funktionshinderservice för barn med funktionsnedsättning och deras familjer samt för unga med funktionsnedsättning som håller på att bli självständiga. I vissa yttranden bedömdes det att personer med lindrig intellektuell funktionsnedsättning och autistiska personer löper risk att missgynnas.

Utskottet konstaterar att bestämmelsen om livsskeden, som avgränsar lagens tillämpningsområde, styr yrkesutbildade personer inom socialvården vid tolkningen och tillämpningen av lagen när det gäller att bedöma när det är fråga om ett särskilt servicebehov som beror på funktionsnedsättning och när det är fråga om ett stödbehov som vanligen hör till livsskedet. Utskottet anser därför att en precisering av tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice är motiverad för att lagen ska förbli en speciallag avsedd för personer med funktionsnedsättning, även om det vid sakkunnigutfrågningen också framfördes att klientens livsskede och livssituation redan nu beaktas vid bedömningen av servicebehovet och utarbetandet av klientplanen. Social- och hälsovårdsutskottet hänvisar dessutom till grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 44/2025 rd), enligt vilket den föreslagna bestämmelsen om beaktande av livsskedet i sin föreslagna form uppfyller kraven på exakthet och noggrann avgränsning i 80 § i grundlagen. Social- och hälsovårdsutskottet betonar att införandet av en bestämmelse om livsskede i lagen om funktionshinderservice inte under några omständigheter får leda till åldersdiskriminering av personer med funktionsnedsättning och

Betänkande ShUB 26/2025 rd

betonar vikten av individuell bedömning vid bedömningen av rätten att få funktionshindersservice i olika livsskeden.

Social- och hälsovårdsutskottet föreslår utifrån grundlagsutskottets utlåtande vissa preciseringar i lagförslaget. Social- och hälsovårdsutskottet föreslår att sista meningen i 2 § 4 mom. preciseras så att bedömningen av rätten att få funktionshindersservice i olika livsskeden ska göras individuellt som en del av bedömningen av servicebehovet enligt 4 § och enligt 36 och 37 § i socialvårdslagen. Genom den föreslagna bestämmelsen betonas att bedömningen av rätten att få funktionshindersservice i olika livsskeden ska göras individuellt. Bedömningen ska göras som en del av bedömningen av servicebehovet hos personer med funktionsnedsättning. I detta sammanhang föreslås det att bestämmelsen, för att öka informativiteten, kompletteras med hänvisningar till bestämmelserna om bedömning av servicebehovet i lagen om funktionshindersservice och socialvårdslagen. Utöver dessa preciseringar föreslår utskottet lagtekniska ändringar i 2 § som inte har några innehållsmässiga konsekvenser för regleringen.

Utöver det ovan nämnda föreslår utskottet att 4 § i lagförslaget kompletteras med ett nytt 2 mom. Enligt det föreslagna 4 § 2 mom. ska det vid bedömningen av servicebehovet på det sätt som föresätts i 2 § 4 mom. göras en individuell bedömning av när det är fråga om ett behov av hjälp och stöd som vanligen hör till livsskedet och när det är fråga om ett behov som avviker från det. Dessutom ska bedömningen av en persons individuella servicebehov enligt det föreslagna 2 mom. innehålla en bedömning av om personens behov kan tillgodoses genom service enligt någon av de lagar som avses i 2 § 3 mom. Syftet med den nya bestämmelsen i 4 § 2 mom. är att precisera bestämmelsen om bedömning av servicebehovet och betona den individuella karaktären hos den bedömning som hänför sig till livsskedena, det vill säga att rätten att få funktionshindersservice i olika livsskeden inte kategoriskt kan grunda sig enbart på personens livsskede och att en persons ålder i sig inte kan leda till att lagen inte tillämpas.

Flera sakkunniga lyfte fram att propositionen står i strid både med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och med ställningstagandena och avgörandet om Finland från FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, som övervakar konventionen. Kommittén ansåg i sina slutsatser om Finland i september 2025 (CRPD/C/FIN/CO/1) att en avgränsning utifrån livsskede i lagen om funktionshindersservice skulle innebära diskriminering på grund av ålder och strida mot definitionen av funktionsnedsättning i artikel 1 i konventionen. Kommittén uttryckte oro över att de föreslagna ändringarna kan utesluta många personer med funktionsnedsättning från den service som konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning kräver (kommittérapportens punkter 8 c och 8 d angående artikel 5 i konventionen). Enligt propositionen (s. 38) tog FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning ställning till det utkast till proposition som var på remiss, och kommittén har inte haft tillgång till den slutliga versionen av propositionen. Propositionen har ändrats och kompletterats utifrån kommitténs slutsatser med beaktande av de farhågor som kommittén framfört.

Grundlagsutskottet har uttryckt sin uppfattning i fråga om den oro som FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning delgett Finland över att tillämpningen av livsskedeskriteriet kan leda till diskriminering på grund av ålder. Grundlagsutskottet anser att det faktum att lagens tillämpningsområde och bestämmelserna om beviljande av olika tjänster i enlighet med la-

Betänkande ShUB 26/2025 rd

gens syfte tillämpas med respekt för de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna bidrar till att lindra de nämnda problemen och förhindra att det uppstår praxis som är diskriminerande uttryckligen på grund av ålder. Social- och hälsovårdsutskottet instämmer till denna del i grundlagsutskottets uppfattning. Utskottet konstaterar dock att statsrådet måste följa och styra tillämpningen av lagändringen i välfärdsområdena för att förebygga uppkomsten av ovan nämnda diskriminerande praxis och, om det uppstår diskriminerande tillämpningspraxis, vid behov vidta åtgärder för att precisera regleringen.

Verkställighet, styrning och uppföljning av lagen

Vid utskottets sakkunnigutfrågning framfördes olika farhågor i anslutning till verkställigheten av den nya lagen om funktionshinderservice, som redan trätt i kraft. Det framfördes bland annat att välfärdsområdena i och med lagens ikraftträdande starkt betonar att tjänster enligt socialvårdslagen ska ges företräde. Det framhölls också att personer med funktionsnedsättning i nuläget inte får de tjänster de behöver och att antalet personer som missgynnas ökar. Dessutom framfördes det att välfärdsområdena i vissa situationer har sänkt den tidigare servicenivån för tjänster enligt lagen om funktionshinderservice och att lagen verkar ha blivit en sparlag. I fråga om propositionen framfördes det att den inte beaktar lagstiftningen som helhet och problemen med samordningen, och inte heller den faktiska genomföringen av den primära lagstiftningen i välfärdsområdena. I detta sammanhang framfördes det att den primära lagstiftningen inte innehåller några motsvarigheter till tjänster enligt lagen om funktionshinderservice eller att tjänsterna i praktiken inte motsvarar de individuella behoven hos personer med funktionsnedsättning.

När riksdagen hösten 2024 godkände propositionen om precisering av lagens tillämpningsområde (RP 122/2024 rd) gjorde den ett uttalande där den förutsatte att statsrådet styr genomförandet av lagen om funktionshinderservice så att en samordnad tillämpning av lagen på riksnivå och en jämlik tillgång till service för personer med funktionsnedsättning säkerställs i de olika områdena. Dessutom förutsatte riksdagen i ett uttalande att statsrådet följer hur ändringarna i lagen om funktionshinderservice påverkar tillgodoseendet av rättigheterna för personer med funktionsnedsättning och i synnerhet rättigheterna för eventuella förbisedda grupper och språkliga rättigheter samt att statsrådet vid behov vidtar åtgärder för att ändra lagstiftningen (RSv 188/2024 rd).

Social- och hälsovårdsutskottet hänvisar till riksdagens ovannämnda uttalanden och sitt tidigare betänkande (ShUB 28/2024 rd) och betonar att genomförandet av både den gällande lagstiftningen och den nu aktuella lagändringen bör styras så att de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna och rätten till service för personer med funktionsnedsättning faktiskt tillgodoses. Utskottet betonar att verkställigheten av lagstiftningen förutsätter styrning från social- och hälsovårdsministeriet och tillsynsmyndigheterna för att välfärdsområdena ska tillämpa lagen om funktionshinderservice enhetligt och för att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning ska tillgodoses på det sätt som lagstiftningen förutsätter. När det gäller den nu aktuella lagändringen konstaterar utskottet att den praktiska tillämpningen av bestämmelsen om livsskedet, som begränsar lagens tillämpningsområde, också kräver tydliga och konkreta anvisningar i välfärdsområdena. De anvisningar som Institutet för hälsa och välfärd har tagit fram stöder redan nu tillämpningen av lagen, och det är viktigt att de utnyttjas systematiskt också i fortsättningen.

Betänkande ShUB 26/2025 rd

Med hänvisning till sitt tidigare betänkande (ShUB 28/2024 rd) och till det som konstateras i grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 44/2025 rd) anser social- och hälsovårdsutskottet det vara viktigt att följa och bedöma konsekvenserna av att tillämpningsområdet för lagen om funktionshindersservice preciseras och hur lagen fungerar för att därigenom säkerställa att rättigheterna för personer med funktionsnedsättning tillgodoses.

Ekonomiska konsekvenser

Till följd av de ändringar som gjordes vid riksdagsbehandlingen av lagen om funktionshindersservice (RP 191/2022 rd) avsattes i den tekniska planen för de offentliga finanserna 2024—2027 anslag på 25,2 miljoner euro för 2024, 32,4 miljoner euro för 2025, 35,5 miljoner euro för 2026 och 35,9 miljoner euro för 2027 för genomförandet av lagen. Efter att åldersavgränsningen slopats under riksdagsbehandlingen av lagen var det likväl inte möjligt att grundligt bedöma lagens kostnader, så det var osäkert om finansieringen skulle räcka till för att tillhandahålla tjänster enligt den nya lagen. I den tekniska planen för de offentliga finanserna för 2024—2027 gjordes därför en ramreservering på 100 miljoner euro, vilket utgjorde en utökning i förhållande till det budgeterade anslaget (RP 122/2024 rd, s. 8). Enligt utredning från social- och hälsovårdsministeriet baserade sig den grovt beräknade ramreserveringen på 100 miljoner euro på ett scenario där den förstärkta lagstiftningen om funktionshindersservice skulle ha utvidgat tillämpningsområdet för tjänsterna, särskilt när det gäller äldres servicebehov, mer än vad som bedömts under riksdagsbehandlingen. Det fattades dock inga politiska beslut om att överföra ramreserveringen till välfärdsområdenas anslagsmoment och finansiera lagstiftningen om funktionshindersservice, eftersom man stannade för att precisera lagens tillämpningsområde.

I regeringsprogrammet för statsminister Orpo förband man sig till att den reviderade lagstiftningen om funktionshindersservice (RP 191/2022 rd) skulle medföra en merkostnad för välfärdsområdena på högst 100 miljoner euro per år. I den proposition om justering av tillämpningsområdet för lagen om funktionshindersservice som lämnades hösten 2024 (RP 122/2024 rd) fanns det dock enligt motiveringen (s. 66) inte behov av att använda hela det tilläggsanslag som reserverats för propositionen, eftersom de preciseringar av tillämpningsområdet som föreslogs i propositionen innebar att antalet klienter som berörs av service enligt lagen om funktionshindersservice inte avsevärt skiljer sig från bedömningen i regeringens ursprungliga proposition (RP 191/2024 rd). Ikraftträdandet av lagen uppskattades i propositionen (RP 122/2024 rd) öka välfärdsområdenas nettoutgifter med 24,8 miljoner euro 2025, med 31,2 miljoner euro 2026, med 37,3 miljoner euro 2027 och med 29,4 miljoner euro 2028.

Eftersom bestämmelsen om livsskeden i 2 § 3 mom. i propositionen från hösten 2024 (RP 122/2024 rd) ströks ur lagförslaget under riksdagsbehandlingen, föreslog social- och hälsovårdsutskottet i sitt betänkande (ShUB 28/2024 rd) att det i samband med budgetpropositionen reserveras 45 miljoner euro enligt finansministeriets förslag för genomförandet av lagförslaget. Detta skulle stärka förutsättningarna för genomförandet. Tillägget jämfört med budgetpropositionen var alltså 20,2 miljoner euro utöver det belopp på 24,8 miljoner euro som redan reserverats. Finansministeriet konstaterade i sin utredning till social- och hälsovårdsministeriet under riksdagsbehandlingen att strykningen av 2 § 3 mom. har en kostnadsökande effekt, men betonade att ministeriet inte hade haft möjlighet att göra en grundlig konsekvensbedömning av helheten på grund av den tid som stod till förfogande, vissa förslag till bestämmelser med kostnadsverkningar i pro-

Betänkande ShUB 26/2025 rd

positionen plus konsekvenskedjorna och det svaga faktaunderlaget gällande strykningen av 2 § 3 mom. (ShUB 28/2024 rd). Social- och hälsovårdsutskottet konstaterade i sitt betänkande (ShUB 28/2024 rd) att statsrådet noggrant måste följa tillämpningen och verkställigheten av den föreslagna lagen. Dessutom konstaterade utskottet att statsrådet noggrant måste bedöma välfärdsområdenas kostnader för genomförandet av lagen i samband med utarbetandet av en tilläggsbudget samt i tilläggsbudgeten till fullt belopp ta in välfärdsområdenas kostnader till följd av ändringarna i skyldigheterna enligt den föreslagna lagstiftningen på det sätt som förutsätts i 9 § i finansieringslagen.

Vid riksdagsbehandlingen hösten 2024 reserverades 45 miljoner euro för 2025 för verkställigheten av lagen om funktionshindersservice i enlighet med social- och hälsovårdsutskottets betänkande (ShUB 28/2024 rd). I samband med att propositionen (RP 122/2024 rd) antogs, gjorde riksdagen ett uttalande där den förutsatte att statsrådet på det sätt som krävs i 9 § i lagen om välfärdsområdenas finansiering från och med lagens ikraftträdande tillförsäkrar välfärdsområdena tillräckliga resurser för att säkerställa servicen för personer med funktionsnedsättning (RSv 188/2024 rd).

I den nu aktuella propositionen föreslås det att tillämpningsområdet för lagen om funktionshindersservice avgränsas med en bestämmelse om livsskeden vars konsekvenser bedöms motsvara den bestämmelse om livsskeden som riksdagen hösten 2024 strök ur lagförslaget. Enligt propositionen (s. 8) kan därför de 20,2 miljoner euro som för säkerhets skull reserverats för att trygga förutsättningarna för verkställigheten av lagen kunna dras av från välfärdsområdenas finansiering från och med 2026.

Utskottet hänvisar i fråga om finansieringen av välfärdsområdena till riksdagens uttalande (RSv 188/2024 rd) och sitt tidigare betänkande (ShUB 28/2024 rd) och betonar att statsrådet också i samband med den nu aktuella ändringen av lagens tillämpningsområde måste säkerställa att välfärdsområdena har tillräckliga resurser för att trygga tjänster för personer med funktionsnedsättning.

DETALJMOTIVERING

2 §. Lagens tillämpningsområde och förhållande till annan lagstiftning. Utskottet föreslår att tredje meningen med förteckningen över livsskeden i 4 mom. preciseras så att det till meningen fogas orden ”enligt denna lag” för att förtydliga att de livsskeden som nämns i förteckningen är sådana livsskeden som avses i lagen om funktionshindersservice. Utskottet hänvisar till grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 44/2025 rd) och föreslår att sista meningen i 2 § 4 mom. preciseras så att bedömningen av rätten att få funktionshindersservice i olika livsskeden ska göras individuellt som en del av bedömningen av servicebehovet enligt 4 § i lagen och 36 och 37 § i socialvårdslagen. Genom den föreslagna preciseringen betonas att bedömningen av rätten att få funktionshindersservice i olika livsskeden ska göras individuellt för varje person med funktionsnedsättning. Bedömningen görs alltid som en del av bedömningen av det individuella servicebehovet hos en person med funktionsnedsättning. Bestämmelser om bedömningen av servicebehovet och om de förfaranden och processuella aspekter som hör till bedömningen finns i 4 § i lagen om funktionshindersservice och i 36 och 37 § i socialvårdslagen.

Betänkande ShUB 26/2025 rd

Utskottet föreslår dessutom några tekniska korrigeringar i 3 och 6 mom.

4 §. Bedömning av servicebehovet och klientplan. Utskottet föreslår med hänvisning till grundlagsutskottets utlåtande (GrUU 44/2025 rd) att det till paragrafen fogas ett nytt 2 mom., varvid gällande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom.. Enligt det nya 2 mom. ska det vid bedömningen av servicebehovet på det sätt som förutsätts i 2 § 4 mom. göras en individuell bedömning av när det är fråga om ett behov av hjälp och stöd som vanligen hör till livsskedet och när det är fråga om ett behov som avviker från det. Dessutom ska bedömningen av en persons individuella servicebehov enligt bestämmelsen innehålla en bedömning av om personens behov kan tillgodoses genom service enligt någon lag som enligt 2 § 3 mom. ska tillämpas i första hand. Den nya bestämmelsen i 2 mom. preciserar bestämmelsen i 4 § om bedömning av servicebehovet och betonar den individuella karaktären hos den bedömning som hänför sig till livsskedena. Bedömningen av när det är fråga om ett behov av hjälp och stöd som vanligen hör till livsskedet och när det är fråga om ett behov som avviker från det ska göras individuellt för varje person med funktionsnedsättning som en del av bedömningen av personens servicebehov. Rätten att få funktionshinderservice i olika livsskeden kan alltså inte baseras kategoriskt enbart på en persons livsskede, och en persons ålder i sig kan inte leda till att lagen inte tillämpas. Utskottet hänvisar dessutom till specialmotiveringen till 2 § i propositionen i fråga om de omständigheter som hänför sig till bedömningen.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Social- och hälsovårdsutskottets förslag till beslut:

Riksdagen godkänner lagförslaget i proposition RP 92/2025 rd med ändringar. (Utskottets ändringsförslag)

Utskottets ändringsförslag

Lag

om ändring av 2 och 4 § i lagen om funktionshinderservice

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om funktionshinderservice (675/2023) 2 §, sådan den lyder delvis ändrad i lag 1075/2024, och
fogas till 4 § ett nytt 2 mom., varvid de nuvarande 2 och 3 mom. blir 3 och 4 mom., som följer:

Betänkande ShUB 26/2025 rd

2 §

Lagens tillämpningsområde och förhållande till annan lagstiftning

Denna lag innehåller bestämmelser om särskild service som ordnas för personer med funktionsnedsättning, nedan funktionshinderservice.

Med person med funktionsnedsättning avses i denna lag en person som på grund av en långvarig fysisk, kognitiv, psykisk, social eller sensorisk begränsning i funktionsförmågan som orsakas av en funktionsnedsättning eller sjukdom nödvändigt behöver hjälp eller stöd för sin normala livsföring.

Service för personer med funktionsnedsättning ordnas i första hand med stöd av socialvårdslagen (1301/2014), hälso- och sjukvårdslagen (1326/2010), lagen om stödjande av den äldre befolkningens funktionsförmåga och om social- och hälsovårdstjänster för äldre (980/2012), lagen om småbarnspedagogik (540/2018), lagen om grundläggande utbildning (628/1998) eller någon annan **primär**-lag.

Med stöd av denna lag ordnas service för sådana personer med funktionsnedsättning vars nödvändiga behov av hjälp och stöd som beror på en begränsning i funktionsförmågan avviker från det behov av hjälp och stöd som vanligen hänför sig till det aktuella livsskedet. I denna lag avses med livsskeden tidsperioder som hör till människans allmänna levnadslopp och som är förenade med för dem typiska utvecklingsfaser och uppgifter. **De livsskeden som avses i denna lag** är barn- domen, ungdomen, vuxenlivet och ålderdomen. När rätten att få funktionshinderservice bedöms i olika livsskeden ska bestämmelsen i 1 § om lagens syfte beaktas. Vid bedömningen ska också beaktas servicens kontinuitet vid övergången från ett livsskede till ett annat. **Bedömningen av rätten till funktionshinderservice ska göras individuellt som en del av den bedömning av servicebehovet som avses i 4 § och i 36 och 37 § i socialvårdslagen.**

Service ordnas med stöd av denna lag endast om de tjänster som avses i någon annan lag inte är lämpliga och tillräckliga med hänsyn till personens individuella servicebehov och intresse. Bestämmelser om klientens intresse finns i 4 och 5 § i socialvårdslagen.

För service inom social- och hälsovården som ordnas enligt **någon lag som avses i 3 mom.** kan avgifter tas ut i enlighet med lagen om klientavgifter inom social- och hälsovården (734/1992). Utöver vad som i 11 § i den lagen föreskrivs om efterskänkande av avgift eller nedsättning av fastställd avgift, ska avgift för social- och hälsovårdstjänster som ordnas enligt en i 3 mom. **avsedd** lag inte bestämmas, eller avgiften ska efterskännas eller nedsättas, om avgiften hindrar eller väsentligen försvårar ordnandet av individuell service för personen med funktionsnedsättning eller om det är befogat med beaktande av vårdsynpunkter.

Bestämmelser om organiseringsansvaret för tjänsterna finns i lagen om välfärdsområden (611/2021), lagen om ordnande av social- och hälsovård (612/2021) och i lagen om ordnande av social- och hälsovården och räddningsväsendet i Nyland (615/2021).

4 § (Ny)

Bedömning av servicebehovet och klientplan

Vid bedömningen av servicebehovet ska det på det sätt som förutsätts i 2 § 4 mom. individuellt bedömas om det är fråga om ett behov av hjälp och stöd som vanligen hänför sig till det aktuella

Betänkande ShUB 26/2025 rd

livsskede som personen med funktionsnedsättning befinner sig i eller om det är fråga om ett behov som avviker från detta. Den individuella bedömningen av personens servicebehov ska innefatta en bedömning av om hans eller hennes behov kan tillgodoses genom service enligt någon lag som avses i 2 § 3 mom. (Nytt)

Denna lag träder i kraft den 20 .

Ansökningar som är anhängiga vid ikraftträdandet av denna lag behandlas med iakttagande av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. Ett ärende som gäller ändringssökande som är anhängigt vid ikraftträdandet av denna lag slutförs med iakttagande av de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet. Beslut som fattats under 2025 med stöd av bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet av denna lag förblir i kraft deras giltighetstid. Besluten ska ändras så att de stämmer överens med denna lag på initiativ av personen med funktionsnedsättning, eller på initiativ av välfärdsområdet när servicebehovet hos personen med funktionsnedsättning förutsätter det.

Helsingfors 27.11.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Krista Kiuru sd
vice ordförande Mia Laiho saml
medlem Kim Berg sd (delvis)
medlem Maaret Castrén saml (delvis)
medlem Bella Forsgrén gröna
medlem Hilikka Kemppi cent (delvis)
medlem Aki Lindén sd (delvis)
medlem Hanna-Leena Mattila cent
medlem Ville Merinen sd
medlem Aino-Kaisa Pekonen vänstr
medlem Minna Reijonen saf (delvis)
medlem Anne Rintamäki saf
medlem Päivi Räsänen kd
medlem Pia Sillanpää saf
medlem Oskari Valtola saml
medlem Henrik Wickström sv
medlem Ville Väyrynen saml
ersättare Kaisa Garedeu saf (delvis)
ersättare Jari Koskela saf (delvis)
medlem Hanna Laine-Nousimaa sd (delvis)
ersättare Markku Siponen cent (delvis)
ersättare Henrik Vuornos saml (delvis).

Betänkande ShUB 26/2025 rd

Sekreterare var

utskottsråd Pirjo Kainulainen.

Betänkande ShUB 26/2025 rd
Reservation 1 /sd, gröna, vänst

Reservation 1

Motivering

Propositionen om precisering av tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice bör granskas särskilt utifrån propositionens konsekvenser för tillgodoseendet av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna samt jämlikheten för personer med funktionsnedsättning. Syftet med lagen om funktionshinderservice är att trygga nödvändig särskild service för personer med funktionsnedsättning när andra tjänster inte motsvarar deras individuella behov.

En central ändring i propositionen är att det till 2 § fogas en bestämmelse om livsskeden. Syftet med avgränsningen av livsskeden är enligt propositionen att göra det lättare att skilja mellan å ena sidan det behov av hjälp och stöd som vanligen hör till olika livsskeden och å andra sidan ett sådant nödvändigt behov av hjälp och stöd som följer av en funktionsnedsättning eller sjukdom och som ska tillgodoses genom service enligt lagen om funktionshinderservice. Livsskedena är barndomen, ungdomen, vuxenlivet och ålderdomen, och bedömningen av vad som utgör ett hjälp- och stödbehov som vanlighet hör till livsskedet och som inte längre ska tillgodoses med särskild service enligt lagen om funktionshinderservice görs som en del av den individuella bedömningen av servicebehovet.

Enligt propositionen ska de sedvanliga behoven av omsorg och omsorg i anslutning till åldrandet i princip inte tillgodoses genom funktionshinderservice. Propositionen konstaterar att detta redan är utgångspunkten enligt gällande lagstiftning, även om den också erkänner att många personer med funktionsnedsättning — till exempel personer med SMA2 och andra liknande muskelsjukdomar, som tack vare modern medicinering allt oftare lever till en normal ålderdom — behöver tjänster enligt lagen om funktionshinderservice, såsom personlig assistans, under hela livet, även när åldersrelaterade förändringar inträder. Därmed följer tjänsterna med även under det ”naturliga åldrandet”.

Det konkreta mervärdet av bestämmelsen om livsskeden förblir oklart. Bestämmelsen är vag och kan snarare fördunkla gränsdragningen mellan funktionsnedsättning och normalt behov av stöd, särskilt för äldre personer med funktionsnedsättning. Trots att propositionen under utskottsbehandlingen på yrkande av grundlagsutskottet har preciserats till den del det är fråga om grunderna för individuell bedömning, lämnar begreppet livsskede fortfarande rum för tolkning. Lagen anger inte tillräckligt tydligt vilka kriterier som ska användas för att skilja mellan vanliga behov och behov som beror på funktionsnedsättning i olika livsskeden. Det faktum att detta ska baseras på en individuell bedömning löser inte problemet, eftersom en persons rätt till tjänster inte bör bygga på flertydiga motiveringar till lagen eller på varierande praxis i välfärdsområdena.

Sammantaget innebär propositionen en betydande risk för att tillämpningsområdet för tjänster enligt lagen om funktionshinderservice begränsas och att tillgången till tjänster försämrats, särskilt för äldre personer med funktionsnedsättning och personer som får funktionsnedsättning vid hög ålder, men även i andra livsskeden.

Betänkande ShUB 26/2025 rd
Reservation 1 /sd, gröna, vänst

Enligt sakkunnigbedömningar är avgränsningen inte proportionerlig och inte ett medel som främjar grundläggande och mänskliga rättigheter, utan den kan öka den ojämlika tillämpningen av lagen och öka antalet personer som hamnar i kläm. Propositionen har utarbetats så att den inte svarar mot det redan tidigare allmänt identifierade behovet av att utveckla serviceutbudet inom funktionshinderservice så att det bättre motsvarar behovet i olika livsskeden. Till exempel för att stödja ett självständigt liv för barn med funktionsnedsättning skulle det behövas en särskild bestämelse om personlig assistans för barn som en separat särskild service. Den nu föreslagna bestämmelsen om livsskeden, där barndomen definieras som ett livsskede som ska beaktas vid bedömningen av servicebehovet och som påverkar beviljandet av personlig assistans, svarar inte mot ett sådant behov av reglering.

FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning och risken för diskriminering

FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förpliktar att trygga personer med funktionsnedsättning en jämlik rätt till ett självständigt liv, delaktighet och nödvändiga stödinsatser under hela livet.

Konventionen förbjuder inte uttryckligen särbehandling av olika människogrupper, men det måste kunna påvisas en godtagbar grund för särbehandlingen. FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning uttryckte dock i sina rekommendationer till Finland av den 3 september 2025 sin oro för att de ändringar som föreslås i 2 § i lagen om funktionshinderservice kan utesluta många personer med funktionsnedsättning från sådan service som konventionen förutsätter.

Kommittén har rekommenderat Finland att helt avstå från begränsningar som baserar sig på livsskeden och säkerställa att tjänsterna för personer med funktionsnedsättning utvecklas utan åldersgränser.

Dessutom har kommittén fäst uppmärksamhet vid ojämlikheten mellan tjänsterna enligt lagen om funktionshinderservice och socialvårdslagen och uppmanat Finland att trygga jämlikheten mellan dem som får service oberoende av område.

Kommittén har dessutom påpekat att Finland inte har vidtagit tillräckliga åtgärder för att rätta till den tidigare behandlade kränkningen av de mänskliga rättigheterna som konstaterats i fallet SK mot Finland eller för att säkerställa att serviceutbudet enligt lagen om funktionshinderservice motsvarar förpliktelserna i konventionen.

Handikappforum rf har i sitt sakkunnigyttrande lyft fram att det är särskilt oroande att kommitténs tydliga rekommendationer hösten 2025 inte har styrt arbetet med att ändra lagens 2 §. Till exempel personer med minnessjukdom och funktionsnedsättning — en av de största grupperna av äldre som behöver service — beaktas nästan inte alls i motiveringen till bestämmelsen. I motiveringen fästs inte heller tillräcklig uppmärksamhet vid hur man i fråga om synskadade — en annan stor grupp äldre som behöver service — säkerställer att personer med funktionsnedsättning faktiskt har tillgång till de rättigheter som tillkommer dem enligt funktionshinderkonventionen.

Betänkande ShUB 26/2025 rd
Reservation 1 /sd, gröna, vänst

Välfärdsområdenas svåra situation och risker vid genomförandet

Även om den nya lagen om funktionshinderservice har varit i kraft endast en kort tid, visar de praktiska erfarenheterna redan nu på betydande risker vid genomförandet. Flera välfärdsområden har börjat ordna tjänster som tidigare omfattades av subjektiva rättigheter enligt lagen om funktionshinderservice — såsom personlig assistans — med stöd av andra lagar, till exempel genom att erbjuda en kombination av hemservice enligt socialvårdslagen och hemsjukvård enligt hälso- och sjukvårdslagen i stället för personlig assistans. Denna utveckling har inskränkt den faktiska möjligheten för personer med funktionsnedsättning att leva självständigt och delta på lika villkor i samhället på det sätt som FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning förutsätter.

Samtidigt har välfärdsområdena harmoniserat de färdtjänster enligt socialvårdslagen och lagen om funktionshinderservice som hör till stödet för rörligheten genom att sänka servicenivån enligt lagen om funktionshinderservice så mycket att skillnaden mellan systemen i praktiken har reducerats till tjänsternas volym. Eftersom metoderna och förfarandena för att ordna individuella tjänster har lämnats utanför lagen och baserats på sedvanerättsliga mekanismer har personer med funktionsnedsättning fått faktisk tillgång till sina subjektiva rättigheter endast genom välfärdsområdenas egna, ofta komplicerade ansökningsförfaranden.

Dessa exempel visar att den nuvarande lagen om funktionshinderservice innehåller just de lagtekniska risker som försvagar subjektiva rättigheter och som sakkunniga i stor utsträckning varnade för redan när lagen stiftades. Situationen förvärras av att lagen tillämpas i en miljö där välfärdsområdena står under massivt spartryck och där beslutsfattandet har överförs från yrkesutbildade personer inom socialt arbete till kundstyrningsgrupper. Det har i flera välfärdsområden lett till anmärkningar från regionförvaltningsverken. I denna situation borde riksdagen ta en tydligare ställning till vilken riktning lagstiftningen ska utvecklas i och hur rättssäkerheten för personer med funktionsnedsättning ska säkerställas.

Välfärdsområdenas svåra ekonomiska situation är direkt kopplad till tolkningen av bestämmelsen om livsskeden uttryckligen när det gäller personlig assistans och stöd för rörlighet särskilt för äldre personer. Sparkraven har väckt stor oro för att bestämmelsen kommer att tolkas kategoriskt och begränsande, vilket ytterligare äventyrar den faktiska jämlikheten för personer med funktionsnedsättning. I propositionens bedömningar av de ekonomiska konsekvenserna har införandet av bestämmelsen om livsskeden kopplats till en utgiftsminskning på 20,2 miljoner euro från och med 2026. Eftersom lagändringen är direkt kopplad till sparmålet ökar risken för att tolkningslinjerna styrs av ekonomin snarare än av de grundläggande och mänskliga rättigheterna.

Dessutom har det i yttrandena betonats att lagen om funktionshinderservice trädde i kraft först den 1 januari 2025 och att det ännu inte har samlat tillräcklig praktisk erfarenhet av verkställigheten av den. Snabba ändringar och ständiga reparationer ökar de regionala skillnaderna, försvårar genomförandet och försämrar rättssäkerheten. Redan det faktum att det saknas uppföljnings- och konsekvensdata är ett tungt vägande skäl för att inte begränsa lagens tillämpningsområde med ett nytt och flertydigt kriterium.

Betänkande ShUB 26/2025 rd
Reservation 1 /sd, gröna, vänst

Barn och unga

Regeringen föreslår att barndomen och ungdomen skiljs åt till egna livsskeden och motiverar det med att det underlättar bedömningen. Social- och hälsovårdsministeriet anser i sitt svar att ändringen inte försämrar barns och ungas rättigheter, eftersom den individuella bedömningen av servicebehovet alltid är primär.

Mannerheims Barnskyddsförbund och andra remissinstanser som har betonat barns rättigheter har dock ansett det problematiskt att regleringen om livsskeden bygger på ett kriterium om vad som är vanligt i ett livsskede, vilket i praktiken kan försämma barns och ungas tillgång till tjänster som särskilt tryggar självständighet och delaktighet. Ungdomen är ett avgörande livsskede med tanke på ett självständigt liv, utbildnings- och arbetsvägar samt samhällelig delaktighet. Då är särskild service enligt lagen om funktionshinderservice, såsom personlig assistans och stöd för rörlighet, ofta nödvändiga för att en ung person ska kunna göra samma saker som sina jämnåriga på jämlika villkor. Bedömningen av vad som är vanligt får inte bli ett ytterligare hinder för en ungs persons rätt att få tjänster som tryggar självständighet och delaktighet när den primära lagstiftningen i praktiken inte ordnar dem i tillräcklig och lämplig omfattning. I stället för att, såsom regeringen föreslår, skapa en möjlighet att begränsa rätten till den särskilda service som unga med funktionsnedsättning behöver, borde lagen om funktionshinderservice ha utvecklats genom att införa sådana särskilda tjänster som uttryckligen motsvarar behoven hos unga med funktionsnedsättning.

Slutsats

Mot bakgrund av de grundläggande fri- och rättigheterna och de mänskliga rättigheterna som nämns ovan och de jämlikhetsrisker som hänför sig till tolkningen av FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och kommitténs oro samt den omfattande och konsekventa kritiken i sakkunnigyttrandena följer att propositionen inte bör godkännas.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslaget och

att riksdagen godkänner två uttalanden. (Reservationens förslag till uttalanden)

Reservationens förslag till uttalanden

1. Riksdagen förutsätter att regeringen utifrån FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och de slutsatser som FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning delgett Finland den 3 september 2025 följer vilka konsekvenser avgränsningen i fråga om livsskeden har för de funktionshindrades faktiska tillgång till service enligt lagen om funktionshinderservice och för risken för åldersrelaterad diskriminering och rapporterar till riksdagen om resultaten av uppföljningen.

Betänkande ShUB 26/2025 rd
Reservation 1 /sd, gröna, vänst

2. Riksdagen förutsätter att regeringen säkerställer att tillämpningen av lagen om funktionshinderservice och praxis för beviljande av service sker i enlighet med FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning så att en bedömning som baserar sig på livsskeden eller åldern de facto inte begränsar rätten till den särskilda service som konventionen förutsätter och att eventuell begränsande tolkningspraxis korrigeras utan dröjsmål.

Helsingfors 27.11.2025

Kim Berg sd
Krista Kiuru sd
Aki Lindén sd
Ville Merinen sd
Bella Forsgrén gröna
Aino-Kaisa Pekonen vänst

Betänkande ShUB 26/2025 rd
Reservation 2 /cent

Reservation 2

Motivering

Regeringen föreslår att lagen om funktionshinderservice ändras. Syftet med propositionen är att säkerställa att tillgången till och finansieringen av funktionshinderservice kan tryggas på ett sätt som främjar rättigheterna för personer med funktionsnedsättning. I propositionen föreslås det att paragrafen om tillämpningsområdet för lagen om funktionshinderservice kompletteras så att det till paragrafen fogas en ny bestämmelse om livsskeden. Syftet med ändringen är att underlätta bedömningen av när det är fråga om ett hjälp- och stödbehov som avviker från det vanliga och som ska tillgodoses med service enligt lagen om funktionshinderservice, och när det är fråga om ett nödvändigt hjälp- eller stödbehov som vanligen hör till ett livsskede.

Tillräcklig finansiering av tjänsterna måste tryggas

Regeringens mål är att minska välfärdsområdenas finansiering med 20,2 miljoner euro genom preciseringen av bestämmelsen om tillämpningsområdet. Det är osäkert om besparingen kan uppnås. Centern anser att det i princip är fel att rikta besparingar mot människor i en svagare ställning. Personer med funktionsnedsättning har i enlighet med grundlagen rätt till delaktighet på lika villkor och ett så jämlikt liv som möjligt. De bör få de tjänster som behövs för detta. Begränsningen av servicen för personer med funktionsnedsättning och försämringen av likabehandlingen kan inte motiveras med kostnadsökningar och behovet att dämpa dem.

Välfärdsområdena har under hela valperioden kämpat med otillräcklig finansiering av tjänsterna. Det gäller också finansieringen av funktionshinderservicen. Utöver att finansieringen är otillräcklig försvårar de snabba ändringarna i lagstiftningen och den plötsligt senarelagda ikraftträdandetidpunkten för lagen med mycket kort varsel i början av valperioden försvårat planeringen och ordnandet av tjänster för personer med funktionsnedsättning i välfärdsområdena.

I ett flertal sakkunnigyttranden till social- och hälsovårdsutskottet konstaterades det att det ännu inte finns tillräckligt med uppföljningsdata om tillämpningen av den nya lagen om funktionshinderservice som trädde i kraft den 1 januari 2025. Den nu aktuella författningsändringen anses därför vara problematisk tidsmässigt. När riksdagen godkände lagändringen förutsatte den i flera uttalanden att statsrådet följer hur lagen verkställs och vilka konsekvenser lagändringarna har. Som Institutet för hälsa och välfärd, som fått i uppdrag att följa upp social- och hälsovårdsministeriet, konstaterar i sitt utlåtande till utskottet fortsätter uppföljningen fram till utgången av 2027. Efter som lagändringarna har varit i kraft i mindre än ett år är uppföljningen av konsekvenserna fortfarande i ett inledande skede.

Upprepade och snabba ändringar försvårar i betydande grad verkställigheten av lagarna. Det centrala vid verkställigheten av lagen om funktionshinderservice är långsiktighet, kontinuitet och framför allt tillräcklig finansiering för att tjänsterna ska kunna ordnas i enlighet med lagen och på lika villkor i hela Finland. Otillräcklig finansiering ökar risken för att personer med funktionsnedsättning hänvisas till tjänster enligt allmän lagstiftning som inte motsvarar deras individuella servicebehov.

Betänkande ShUB 26/2025 rd
Reservation 2 /cent

Bestämmelserna om livsskeden

Lagen om funktionshindersservice är avsedd att vara en speciallag som syftar till att i fråga om personer med funktionsnedsättning uppnå likabehandling, delaktighet och deltagande i samhället samt att förebygga och undanröja hinder för uppnåendet av dessa syften, att stödja förmågan att leva självständigt och förverkligandet av självbestämmanderätten samt att garantera individuellt behovsprövad och tillräcklig service av god kvalitet i enlighet med personens intresse.

Det föreslagna tillägget om livsskeden i bestämmelsen om lagens tillämpningsområde har väckt omfattande kritik i olika skeden. Bland de sakkunniga som hörts av utskottet har vissa motsatt sig att reglering om livsskeden införs i lagen, medan andra har stött förslaget. Grundlagsutskottet har ansett att de bedömningsgrunder som hänför sig till livsskedena är godtagbara, men för att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning måste bestämmelsen vara exakt. Grundlagsutskottet konstaterar i sitt utlåtande om detta lagförslag (GrUU 44/2025 rd) att den föreslagna bestämmelsen om beaktande av livsskedet har preciserats jämfört med den bestämmelse som utskottet tidigare bedömt. Trots att bestämmelsen fortfarande är något vag, uppfyller den enligt utskottet i sin föreslagna form villkoren i 80 § i grundlagen om att en lag ska vara exakt och noggrant avgränsad.

Vid tillämpningen av lagen om funktionshindersservice ska man beakta övergången från ett livsskede till ett annat, till exempel när personen blir äldre. Grundlagsutskottet påpekar i sitt utlåtande att en persons ålder i sig inte kan leda till att lagen inte tillämpas.

Grundlagsutskottet konstaterar att bestämmelserna om individuell bedömning också utifrån den ståndpunkt som intas i propositionen kan främja tillgodoseendet av rättsskyddet för personer med funktionsnedsättning. Grundlagsutskottet betonar dock vikten av att grunderna för den individuella bedömningen och förfarandet vid bedömningen regleras så tydligt som möjligt och konstaterar att social- och hälsovårdsutskottet bör precisera bestämmelserna till denna del.

I lagen om funktionshindersservice och socialvårdslagen föreskrivs det om bedömning av servicebehovet. Social- och hälsovårdsutskottets ändringsförslag till 2 § 4 mom. preciserar bedömningen. Bedömningen av servicebehovet ska göras individuellt för varje person med funktionsnedsättning. I det föreslagna 4 § 2 mom. i lagen om funktionshindersservice preciseras det att man vid bedömningen ska beakta om servicebehoven kan tillgodoses utifrån den primära lagstiftningen.

Verkställighet och tillämpning av lagen

Grundlagsutskottet betonade i sitt utlåtande vikten av individuell bedömning, och de nu föreslagna ändringarna i bestämmelserna förutsätter en individuell bedömning av varje person med funktionsnedsättning oberoende av personens ålder i processen för bedömning av servicebehovet. De föreslagna ändringarna i bestämmelserna preciserar i praktiken bedömningen av servicebehovet. I detta sammanhang har lagens motiveringar och styrningen av genomförandet särskild betydelse för att jämlikheten ska förverkligas oberoende av personens bostadsort och livsskede.

Betänkande ShUB 26/2025 rd
Reservation 2 /cent

Hur bestämmelserna kommer att tolkas och tillämpas vid lagens genomförande i välfärdsområdena är av avgörande betydelse. Som det konstateras också i yttrandena till utskottet undanröjer preciseringen av livsskedet inte helt flertydigheten i bestämmelsen om tillämpningsområde. För att säkerställa jämlik behandling och rättssäkerhet för personer med funktionsnedsättning är det centralt att det ges tydliga och konkreta anvisningar om den praktiska tillämpningen av bestämmelsen, till exempel i den handbok om funktionshinderservice som Institutet för hälsa och välfärd (THL) utarbetat och som fungerar som ett arbetsredskap för personalen inom funktionshinderservice. Utöver anvisningar är det nödvändigt att säkerställa att de anställda som genomför lagen får den utbildning de behöver som stöd för arbetet med bedömning av servicebehovet.

Kontinuitet i tjänsterna

I propositionsmotiven sägs det att när tillgodoseendet av självbestämmanderätten, delaktigheten och ett självständigt liv för en person med funktionsnedsättning är beroende av tjänster, är det nödvändigt att se till att servicen fortgår flexibelt från ett livsskede till ett annat. När en persons livsskeden eller livssituationer förändras ska det vid behov bedömas på nytt om de beviljade tjänsterna kan tillgodose behoven hos personen med funktionsnedsättning. Även i samband med lagändringar är det nödvändigt att säkerställa att tjänsterna fortsätter utan avbrott och att personer som har rätt till tjänster samt föräldrar till barn och unga med funktionsnedsättning får korrekt information om vilka tjänster de har rätt till.

Förslag

Vi föreslår

att riksdagen förkastar lagförslaget och

att riksdagen godkänner tre uttalanden. (Reservationens förslag till uttalanden)

Reservationens förslag till uttalanden

- 1. Riksdagen förutsätter att statsrådet följer vilka konsekvenser lagändringarna har och hur rättigheterna för personer med funktionsnedsättning tillgodoses och att statsrådet lämnar en utredning om detta till social- och hälsovårdsutskottet våren 2028.*
- 2. Riksdagen förutsätter att statsrådet säkerställer att personer med autismspektrumtillstånd och personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar tas in i lagens tillämpningsområde och utifrån sina behov får service enligt lagen om funktionshinderservice.*
- 3. Riksdagen förutsätter att statsrådet säkerställer att välfärdsområdena har tillräckliga resurser för att personer med funktionsnedsättning ska få service enligt lagen om funktionshinderservice på jämlika villkor, oberoende av bostadsort och livsskede.*

Betänkande ShUB 26/2025 rd
Reservation 2 /cent

Helsingfors 27.11.2025

Hilkka Kemppi cent
Hanna-Leena Mattila cent
Markku Siponen cent